

YRITTÄJYYSAIKOMUKSISTA KONKREETTISIIN SUUNNITELMIIN – NAISOPISKELIJOIDEN NÄKÖKULMA

Sanna Joensuu-Salo, FT, yliopettaja
Seinäjoen ammattikorkeakoulu
sanna.joensuu-salo@seamk.fi

Kirsti Sorama, KTT, yliopettaja
Seinäjoen ammattikorkeakoulu
kirsti.sorama@seamk.fi

Salla Kettunen, YTM, projektitutkija
Seinäjoen ammattikorkeakoulu
salla.kettunen@seamk.fi

1 JOHDANTO

Yrittäjyysaikomuksia on tutkittu pitkään korkeakouluopiskelijoiden keskuudessa. Aiempi tutkimus on keskittynyt mm. yrittäjyysaikomusten ja erilaisten henkilötason muuttujien testaamiseen määrällisin menetelmin (ks. Liñán & Fayolle 2015). Näissä tutkimuksissa teoreettisena viitekehyksen toimii usein Ajzenin (1991) suunnitellun käyttäytymisen teoria. Viimeisten vuosien aikana aikomustutkimus on kuitenkin kehittynyt enemmän kohti uusia näkökulmia esimerkiksi selvittämään mentaaleja malleja, jotka toimivat yrittäjyysaikomusten syntymisessä. Adam ja Fayolle (2015) ehdottavat, että sitoutumisella ja aikomuksiin liittyvillä tarkemmilla suunnittelustrategioilla (implementation intention) on merkitys yrittäjyysprosessissa.

Yleensä ottaen aikaisempi tutkimus on osoittanut, että naiset ovat haluttomampia ryhtymään yrittäjiksi kuin miehet (Crant 1996; Wang & Wong 2004; Liñán & Chen 2009; Yordanova & Tarrazon 2010). Yrittäjyyskasvatuksessa olisikin huomioitava sukupuolierot ja ymmärrettävä erityisesti naisten yrittäjyyspolkuja syvemmin.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää yrittäjyyttä suunnittelevien naispuolisten ammattikorkeakouluopiskelijoiden yrittäjyysaikomuksia sekä näkemyksiä siitä, mitkä tekijät ovat olleet merkittäviä heidän matkallaan kohti yrittäjyyttä. Toiseksi tavoitteena on selvittää, millaisia yrittäjyyteen liittyviä suunnittelustrategioita (implementation intention) naisopiskelijoilla on.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Yrittäjyysaikomukset ja niihin vaikuttavat tekijät

Yrittäjyysaikomuksia on perinteisesti tutkittu Ajzenin (1991) Theory of Planned Behavior – viitekehystä (TPB) hyödyntämällä. TPB:n mukaan aikomukset edeltävät toimintaa ja mitä voimakkaampi edeltävä aikomus on, sitä todennäköisempää on sen toteutuminen. Aiempi tutkimus on myös osoittanut, että aikomukset todellakin ennustavat myöhempää toimintaa (Fishbein & Ajzen 1975; Bagozzi, Baumgartner & Yi 1989; Krueger & Carsrud 1993). TPB-mallia on käytetty yrittäjyysaikomusten tutkimuksessa pitkään, sitä on edelleen kehitetty ja myös kritisoitu eri konteksteissa (Armitage & Conner 2001; Sheeran 2002). Erityisesti opiskelijoiden yrittäjyysaikomusten tutkimus on pitkään keskittynyt määrällisen TPB-mallin testaukseen (esim. Krueger & Carsrud 1993; Krueger, Reilly & Carsrud ym. 2000; Barbosa, Fayolle & Lassas-Clerc 2006). Laadullisia tutkimuksia aiheesta on kuitenkin vähemmän.

TPB:n perusidea on, että asenteet ennustavat aikomuksia kyseistä toimintaa kohtaan, lähiympäristön tuki sekä henkilön itsensä kokema pystyvyys kyseiseen toimintaan (Ajzen, 1991). Asenne viittaa siihen, onko henkilöllä positiivinen vai negatiivinen käsitys kyseisestä toiminnasta. Esimerkiksi yrittäjyyden suhteen mitä positiivisempi käsitys yksilöllä on yrittäjyydestä ja sen seurauksista, sitä positiivisemmin yksilö suhtautuu myös omaan mahdolliseen yrittäjyyteensä ja sitä voimakkaammat aikomukset ovat yrittäjäksi ryhtymiseen (esim. Krueger ym. 2000; Segal, Borgia & Schoenfeld 2005; van Gelderen & Jansen 2006; Pruett ym. 2009).

Lähiympäristön tuki viittaa siihen sosiaaliseen tukeen, joka yksilöllä olisi tietyn toiminnan suhteen (Ajzen 1991). Esimerkiksi yrittäjyyden suhteen kyse on siitä, miten yksilö kokee hänelle tärkeimpien ihmisten suhtautuvan, jos hän ryhtyisi yrittäjäksi. Lähiympäristön tuen toinen puoli on se, kuinka suuri merkitys tärkeiden ihmisten mielipiteellä on yksilölle.

Pystyvyysuskomus viittaa taas siihen, miten helpoksi tai vaikeaksi yksilö kokee tietyn toiminnan itselleen. Se perustuu uskomukseen käytettävissä olevista resursseista ja mahdollisuuksista (ks. Bandura ym. 1980; Swan, Chang-Schneider & McClarity 2007). Ajzenin (1991) mukaan tämä on kaikista lähinnä Banduran ym. (1980) käsitettä ”self-efficacy”.

Aiempien, lähinnä määrällisten tutkimusten mukaan, yrittäjyysaikomuksiin vaikuttaa eniten pystyvyysuskomus (Kristiansen & Indarti 2004; Liñán 2004; Henley 2005; Segal ym. 2005; Lee ym. 2011; Lope Pihie & Bagheri 2011) ja asenne (Zampetakis ym. 2009; Moi, Adeline ja Dyana 2011). Myös lähiympäristön tuella on merkitystä (Aizzat, Noor Hazlina ja Chew 2009; Lope, Zaidatol & Hassan 2009; Engle ym. 2010; Siu & Lo 2013). Kautosen, van Gelderenin ja Finkin (2013) tutkimuksen mukaan nämä kolme selittävät aikomusten variaatiosta yhteensä 59 prosenttia. Toisaalta taas itse yrittäjyysaikomukset eivät selitä lopulta kuitenkaan yrittäjäksi ryhtymisen variaatiosta kuin 19 – 38 % (ks. Adam & Fayolle 2016). Toisin sanoen on muitakin tekijöitä, jotka vaikuttavat aikomusten muodostumiseen ja

lopulta yrittäjäksi ryhtymiseen. Esimerkiksi Schoon ja Duckworth (2012) seurasivat yli 6000:n yksilön elämää syntymästä 34:ään ikävuoteen asti ja totesivat, että yrittäjäksi ryhtymiseen vaikuttavat varhaiset kokemukset yrittäjyydestä. Miesten osalta tähän vaikutti oman isän yrittäjyys ja naisten osalta vanhempien sosioekonominen status. Toisaalta myös pystyvyysuskomus vaikuttaa suoraan yrittäjäksi ryhtymiseen aiempien tutkimusten mukaan (Ingram ym. 2000; Sequeira, Mueller ja Mcgee 2007; Townsend, Busenitz & Arthurs 2010; Kautonen, van Gelderen & Tornikoski 2013).

Sekä sukupuoli että roolimallit ovat olleetkin yksi tutkituimmista tekijöistä yrittäjyysaikomuksissa TPB-mallin lisäksi (Fayolle & Liñán 2013). Naisilla on vähemmän halua yrityksen perustamiseen ja he myös perustavat vähemmän yrityksiä kuin miehet (esim. Liñán & Chen 2009; vrt. Pruett ym. 2009; Yordanova & Tarrazon 2010; Lee ym. 2011; Zhang, Duyesters & Cloudt 2013). Yordanovan ja Tarrazonin (2010) tutkimuksessa sukupuolivaikutusta aikomuksiin medioi täysin yksilön pystyvyysuskomus ja osaksi yksilön asenteet. Erityisen tärkeää onkin vaikuttaa naisten pystyvyysuskomuksiin ja asenteisiin, jos naisten yrittäjyysaikomuksia halutaan nostaa. Myös Joensuu ym. (2013) osoittivat pitkittäistutkimuksessa, että korkeakouluopiskelijoista naisilla on miehiä matalammat yrittäjyysaikomukset opintojen alussa ja ne myös vähenevät opintojen kuluessa. Myös roolimalleilla on todettu olevan vaikutusta yrittäjyysaikomuksiin (Kolvereid 1996; Van Auken, Fry & Stephens 2006; Bosma et al. 2012).

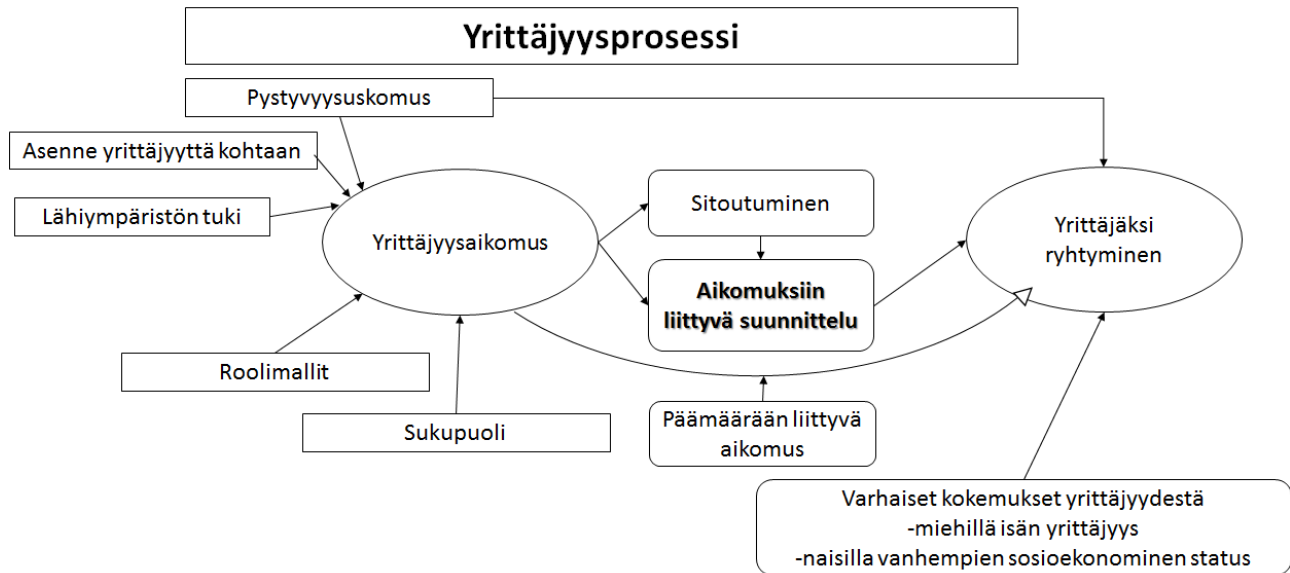
2.2 Suunnittelustrategiat, sitoutuminen ja yrittäjyysaikomukset

Perinteistä yrittäjyysaikomustutkimusta on kuitenkin kritisoitu ja tästä syystä myös uudet näkökulmat, erityisesti mentaaleihin malleihin liittyen, ovat saaneet huomiota (Adam & Fayolle 2015). Yksi näistä käsitteistä on sitoutuminen. Parente ja Feola (2013) korostavat, että yrittäjyyteen liittyvä sitoutuminen on eri käsite kuin yrittäjyysaikomus. Heidän mukaansa aikomus saattaa vaikuttaa sitoutumiseen, mutta myös muita elementtejä on otettava huomioon. Myös Sinclair ja Bruce (2009) painottavat sitoutumisen (kuinka paljon aikaa ja vaivaa yksilö näkee yrittäjyyden eteen) olevan tärkeä elementti yrittäjäksi ryhtymisen tutkimisessa.

Sitoutumisen lisäksi aikomuksiin liittyvillä tarkemmilla suunnittelustrategioilla (implementation intention) on merkitys yrittäjyysprosessissa. Gollwitzer (1993, 1999) tarkoittaa aikomuksiin liittyvällä suunnittelulla sitä, kuinka tarkasti yksilö määrittelee miten, missä ja kuinka tietty asia toteutuu. Hän myös erottaa toisistaan kaksi eri käsitettä: päämäärään liittyvän aikomuksen (goal intention) ja aikomuksiin liittyvän suunnittelun (implementation intention). Päämäärään liittyvä aikomus tarkoittaa käytännössä sitä, että yksilö sitoutuu jonkin päämäärän saavuttamiseen yleisesti ja aikomuksiin liittyvä suunnittelu sitä, millä tavalla yksilö aikoo aikomuksensa toteuttaa. Adam ja Fayolle (2016) testasivat aikomuksiin liittyvää suunnittelua yrittäjyyden tutkimisessa käyttämällä kontrolliryhmää. Heidän mukaansa ryhmä, jolla oli enemmän suunnittelua, pääsi pidemmälle yrittäjäksi ryhtymisessä. Adam ja Fayolle (2016) uskovatkin, että aikomuksiin liittyvät

suunnittelustrategiat (implementation intention) ovatkin yksi puuttuva linkki aikomusten ja yrittäjäksi ryhtymisen välillä.

Kuviossa 1 on hahmoteltu yrittäjäksi ryhtymisen prosessia aiemman tutkimuksen mukaan.

Kuvio 1. Yrittäjyysprosessi aikaisemman tutkimuksen mukaan.

3 METODOLOGIA

Yrittäjyystutkimuksissa vallitsevana metodologiana on ollut kvantitatiivinen kyselytutkimus. Laadullisilla menetelmillä on ollut paljon pienempi vaikutus alan tutkimuksissa, mutta viimeisten 30 vuoden aikana esimerkiksi haastattelujen osuus aineiston hankintamenetelmänä on noussut vähitellen. Yrittäjyystutkimuksissa on ollutkin havaittavissa siirtymää laadullisiin menetelmiin - niistä on tullut hyväksytyjä menetelmiä (McDonald ym. 2015).

Jokaisella menetelmällä on omat vahvuutensa ja heikkoutensa, ja mikäli alalla on käytössä vain yksi metodologia, tulee metodologisista heikkouksista myös koko alan heikkouksia (Smith, Canon & Sapienza 1989). Jotta teorian kehittyminen mahdollistuisi, on erityisen tärkeää, että tutkimuksissa pyritään käyttämään uusia menetelmiä. Tässä tutkimuksessa on käytetty sekä määrällistä että laadullista tutkimusotetta, mutta painopiste on ennen kaikkea laadullisessa osassa. Siinä aineistona on käytetty naisopiskelijoiden kirjoittamia omia tarinoita kolmen annetun teeman piiristä. Näin saadaan syvällisempää tietoa niistä tekijöistä, jotka vaikuttavat naisopiskelijoiden yrittäjyysprosessiin.

Määrällisen tutkimuksen osalta naisopiskelijoilta mitattiin yrittäjyysaikomuksia ja niihin vaikuttavia tekijöitä Ajzenin (1991) viitekehykseen perustuen. Määrällisen osuuden tarkoituksena on antaa pohjatietoa naisopiskelijoiden yrittäjyysaikomuksista. Opiskelijoiden

yrittäjyysaikomuksia mitattiin kolmella väittämällä (Cronbachin alpha 0,91). Opiskelijoiden uskomuksia omaan pystyvyyteensä onnistua yrittäjänä mitattiin viidellä väittämällä (Cronbachin alpha 0,74). Lähiympäristön tukea opiskelijoiden yrittäjyydelle kysyttiin uskomuksena siitä, mitä läheiset ajattelevat (kolme väitettä, Cronbachin alpha 0.87)) ja kuinka paljon opiskelijat välittävät läheisten suhtautumisesta siihen, pitäisikö tavoitella vai olla tavoittelematta oman yrityksen perustamista ja yrittäjänä toimimista (3 väitettä, Cronbachin alpha 0.85). Varsinainen lähiympäristön tuki -keskiarvomuuttuja muodostetaan siten, että motivaatiöväittämien asteikko skaalataan uudestaan -3 - +3 asteikoksi, jonka jälkeen uskomusväittämät (koodaus 1–7) ja motivaatiöväittämät (koodaus -3-+3) kerrotaan aina pareittain keskenään (uskomusväittäjä • sitä koskeva motivaatiöväittäjä) ja tämän jälkeen muodostetaan varsinainen keskiarvomuuttuja. Asenteita yrittäjyyttä kohtaan mitattiin seitsemällä väittämällä. Kaikissa osioissa käytettiin 7-portaista Likertin asteikkoa.

Aineisto on kerätty keväällä 2016 Smart ladies in digital world -hankkeessa, johon osallistuu naispuolisia opiskelijoita, jotka ovat tehneet ns. yritystallisopimuksen. Tämä tarkoittaa sitä, että kyseisillä opiskelijoilla on olemassa liikeidea, jota he työstävät eteenpäin tavoitteenaan yritystoiminnan käynnistäminen. Toisin sanoen jokaisella tutkimukseen osallistuvalla naisella on jo korkeat yrittäjyysaikomukset. Hankkeen alussa toteutettiin 15 opiskelijalle alkukartoitus, jossa opiskelijat saivat itse kirjoittaa omasta polustaan kohti yrittäjyyttä. Seuraavassa on esitetty kysymykset, jotka opiskelijoille esitettiin kirjallisesti:

- 1) Kerro tarina omasta polustasi kohti yrittäjyyttä (esim. miten ajatuksesi yrittäjyydestä ovat kehittyneet elämäsi aikana, mitä tärkeitä hetkiä nostaisit esille – onko jokin asia sysännyt sinua eteenpäin?)
- 2) Millaisia tulevaisuuden tavoitteita sinulla on yrittäjyyden suhteen ja mitkä ovat suunnittelemasi keskeiset toimenpiteet niiden saavuttamiseksi?

Opiskelijoista 5 on liiketalouden tutkinto-ohjelmasta, 5 pk-yrittäjyyden tutkinto-ohjelmasta, loput jakautuvat muotoilun, rakennustekniikan, fysioterapian ja ravitsemuspalveluiden tutkinto-ohjelmiin. Aineisto analysoitiin sisällönanalyysiä hyödyntämällä. Sisällönanalyysissä käytettiin koodausta, jonka perusteella muodostettiin kategorioita. Koodausvaiheessa käytettiin ns. analyttistä koodausta, jolla koodeja ryhmitellään. Richardin (2005) mukaan analyttisessä koodauksessa on kyse tulkinnan ja ymmärryksen vuoropuhelusta.

4 TULOKSET

4.1 Yrittäjyysaikomukset ja niihin vaikuttavat tekijät

Taulukossa 1 on kuvattu yrittäjyysaikomusten ja yrittäjyysaikomuksiin vaikuttavien tekijöiden keskiarvot, minimi ja maksimi arvot sekä keskihajonnat.

Taulukko 1. Muuttujien arvot.

	Keskiarvo	Min/Max	Keskihajonta
Yrittäjyysaikomukset	5,5	3,0 / 7,0	1,36
Pystyvyysuskomus	4,5	3,0 / 6,8	0,95
Lähiympäristön tuki	1,5	-22,0 / 32,0	8,93
Asenteet	5,7	4,9 / 6,4	0,47

Tutkimuksessa mukana olleiden naisopiskelijoiden yrittäjyysaikomukset ovat korkeammalla tasolla kuin muiden opiskelijoiden. Laajemmassa suomalaisia ammattikorkeakouluopiskelijoita koskevassa yrittäjyysaikomustutkimuksessa yrittäjyysaikomusten keskiarvo kaikkien vuosikurssien kesken oli vain 3,3 (ks. Joensuu ym. 2014), kun hankkeeseen osallistuvilla naisopiskelijoilla se on 5,5. Pystyvyysuskomus on myös hieman korkeammalla tasolla (ka 4,5) kuin muilla opiskelijoilla aiemmassa tutkimuksessa (ka 4,0). Asenteet ovat myös selkeästi positiivisemmat (ka 5,7) kuin muilla opiskelijoilla, joiden keskiarvo aiemmassa tutkimuksessa oli 4,9. Myös lähiympäristön tuki koetaan positiivisemmaksi (ka 1,5) verrattuna muihin amk-opiskelijoihin (ka -3,7).

On huomattavaa, että Ajzenin (1991) TPB-teorian mukaan aikomuksiin vaikuttavat lähipiirin tuki, pystyvyysuskomus ja asenteet. Näyttäisi siltä, että hankkeeseen osallistuvilla opiskelijoilla nämä kaikki ovat korkeammalla tasolla kuin katsottaessa keskiarvoa yleisesti ammattikorkeakouluopiskelijoiden keskuudessa. Tärkeää on kuitenkin pystyvyysuskomuksen kasvattaminen korkeammalle tasolle.

4.1 Yrittäjyysaikomuksiin vaikuttaneet muut asiat

Omaan yrittäjyyteen tai yrittäjyysaikomuksiin vaikuttaneet tekijät jaettiin seuraavasti kolmeen luokkaan: 1) opintojen vaikutus, 2) roolimallit ja 3) elämänmuutos. Lähes puolet opiskelijoista (7 hlö) kertoi, että opiskelun aikana saatu tieto, kokemukset ja koulutukset ovat innoittaneet kohti yrittäjyyttä. Nämä nousevat tärkeimmäksi yrittäjyyteen sysäyksiä antavaksi ja yrittäjyyteen innoittavaksi tekijäksi vastaajaryhmässä. Asiakastyöt antavat kokemuksia asiakasrajapinnassa toimimisesta ja siitä mitä itsellä on annettavaa asiakkaalle, opintojen aikana saatu lisätieto auttaa ymmärtämään mistä yrittäjyydessä on kyse ja kuinka yrittäjänä toimitaan sekä mistä saa lisää tietoa. Näin kynnyks yrittäjyyteen madaltuu.

”...työskentelin hankkeessa, jossa järjestin yrittäjyyskoulutusta luovien alojen yrittäjille. Osallistuin itse niihin koulutuksiin ja varmaankin innostavien kouluttajien ansiosta yrittäminen alkoi tuntua aivan mielenkiintoiselta.” N1

”Olen opintojen aikana oppinut paljon mitä kaikkea yrittäjyyteen kuuluu ja mitä osa-alueita siinä tulee osata. Ajatukset ovat koko ajan selkeytyneet ja liikeidea sitä myötä muuttunut.” N6

”Polullani yrittäjyyteen nostaisin tärkeimmäksi nykyisen kouluni..., joka antaa monimuotoiset mahdollisuudet alkaa yrittämään.” N15

Kolmanneksella opiskelijoista (5) oli lähiympäristössään yrittäjän roolimalli. Yksi opiskelijoista kertoi, että seuratessaan yrittäjäperhettään läheltä, hän oli päättänyt, ettei hänestä tule yrittäjää. Opintojen aikana ja työtehtävissä saatu tieto yrittäjyydestä toi uusia näkökulmia, liennytti kantaa yrittäjyyttä kohtaan ja toi sen uudelleen harkittavaksi vaihtoehdoksi. Toisin sanoen opinnot ja tieto kumosivat roolimallin antaman negatiivisen kuvan. Pääsääntöisesti kuitenkin yrittäjänä toimivan perheenjäsenen tai suvun vaikutus ja esimerkki toimivat yrittäjyyteen sysäävänä tekijänä.

Laadullisessa aineistossa kolme opiskelijaa kertoi elämänmuutoksen vaikuttaneen merkittävästi yrittäjyysaikomusten syntymiseen. Muutto, terveydentilan muutokset tai läheisen kuolema voivat toimia pysäyttävinä tekijöinä, jotka laittavat harkitsemaan elämän arvoja, tavoitteita ja suuntaa uudelleen.

4.2 Yrittäjyysprosessin vaihe

Opiskelijat voitiin luokitella kolmeen ryhmään sen mukaan, kuinka pitkällä yrittäjyys oli. Yhden ryhmän muodostivat opiskelijat, joilla oli jo aiempaa kokemusta yrittäjyydestä (4 hlö). He ovat itse toimineet yrittäjinä aiemmin tai toimivat parhaillaan. Toiminta oli osalla sivutoimista ja pienimuotoista, joku oli mukana perheen yrityksessä tähtäimenään omistajanvaihdos. Näillä opiskelijoilla on siis jo käsitys itsestään yrittäjänä.

Toisen ryhmän muodostivat opiskelijat, joilla oli jo valmiita suunnitelmia yrityksen perustamiseksi (5 hlö). Heillä on olemassa jonkin asteinen yritysidea mitä he opiskelujen aikana jalostavat ja he voivat tehdä siihen liittyviä selvityksiä sekä painottaa opintojaan suunnitelman tukemiseksi. Joskus selvitysten tekemisen myötä käy ilmi, että yritysidea ei olekaan toteutuskelpoinen. Myös tällaiset tulokset ovat merkittäviä. On parempi havaita yritysideojen toimimattomuus suunnitteluvaiheessa kuin yrityksen perustamisen jälkeen.

Kolmas ryhmä koostui opiskelijoista, joilla yritysidea oli vasta hahmottumassa (6 hlö). Tästä joukosta löytyy henkilöitä, jotka ovat työsuhteessa vastuullisessa tehtävässä työskennellessään saaneet uskoa siihen, että he pärjäisivät yrittäjänäkin. Heitä motivoi omaan työmäärään ja työn joustavuuteen vaikuttaminen. Mielikuvana on voinut olla myös se, että yrittäjänä tienaa paljon, joskin tällaiset mielikuvat ovat karsineet, mutta yrittäjyyden muut näkökulmat ovat puolestaan lisänneet kiinnostusta.

”...tässä opintojeni aikana pyrin kehittämään itseäni mahdollisimman paljon ja monipuolisesti yrittäjyyteen. Lisäksi teen niin paljon kuin mahdollista erilaisia suunnitelmia yms. yritykseeni...” N6

4.3 Suunnitelmallisuus ja tulevaisuuden tavoitteet (implementation intention)

Seuraavaksi kysymyksissä jatkettiin edelleen tarkempien suunnitelmien kyselemiseen. Opiskelijoista seitsemällä on selvänä tavoitteena tulevaisuudessa yrityksen perustaminen. Suunnitelmien ja tavoitteiden tarkkuus vaihteli opiskelijoiden välillä aina hyvin tarkoista ja

aikataulutetuista suunnitelmista täyteen suunnitteleamattomuuteen, riippuen oman yrittäjyyden vaiheesta. Yhden ryhmän muodostivat opiskelijat, joiden suunnitelmat olivat hyvin konkreettisella tasolla (4 hlö), osalla heistä oli jo aikataulukin valmiina. Tilanteet vaihtelevat yrityksessä jo työskentelemisen, perustamisvaiheessa olemisen ja toimintakonseptin testauksen välillä. Näistä opiskelijoista osa oli harkinnut yrittäjyyttä jo aiemmin ja nyt oli oikea ajankohta toteutukselle. Toisilla taas oli jo olemassa tarkat laskelmat ja he seuraavat tilanteen kehittymistä ja otollisen ajankohdan löytymistä yrityksen kannalta tai ovat vielä elämäntilanteen takia lykänneet yrityksen perustamista.

”Kesällä on tarkoitus avata pop-up-myymäälä, jossa testataan opparista suunnitelman konseptia sekä pyrin saamaan nimeä ja näkyvyyttä...” N3

”Pyrin rekisteröimään yrityksen x.xx. mennessä. Olen työstänyt liiketoimintasuunnitelmaan ja talouslaskelmia, viimeksi tällä viikolla uusyrityskeskuksessa.” N4

Toisen ryhmän muodostivat opiskelijat (4 hlö), joiden suunnitelmat olivat selvästi yleisemmällä tasolla. Heillä on kiinnostus yrittäjyyttä kohtaan ja ajatus siitä mitä he ryhtyvät tekemään. Opintoja hyödynnetään esimerkiksi osaamispääoman kartuttamisessa. Kolmannella ryhmällä ei ollut mitään suunnitelmia (7 hlö).

”Minulla ei oikeastaan ole suunnitelmaa. Syksyllä kehittelin xxx yritysideoa, mutta huomasin pian, että siinä oli aivan kylliksi kilpailijoita.” N5

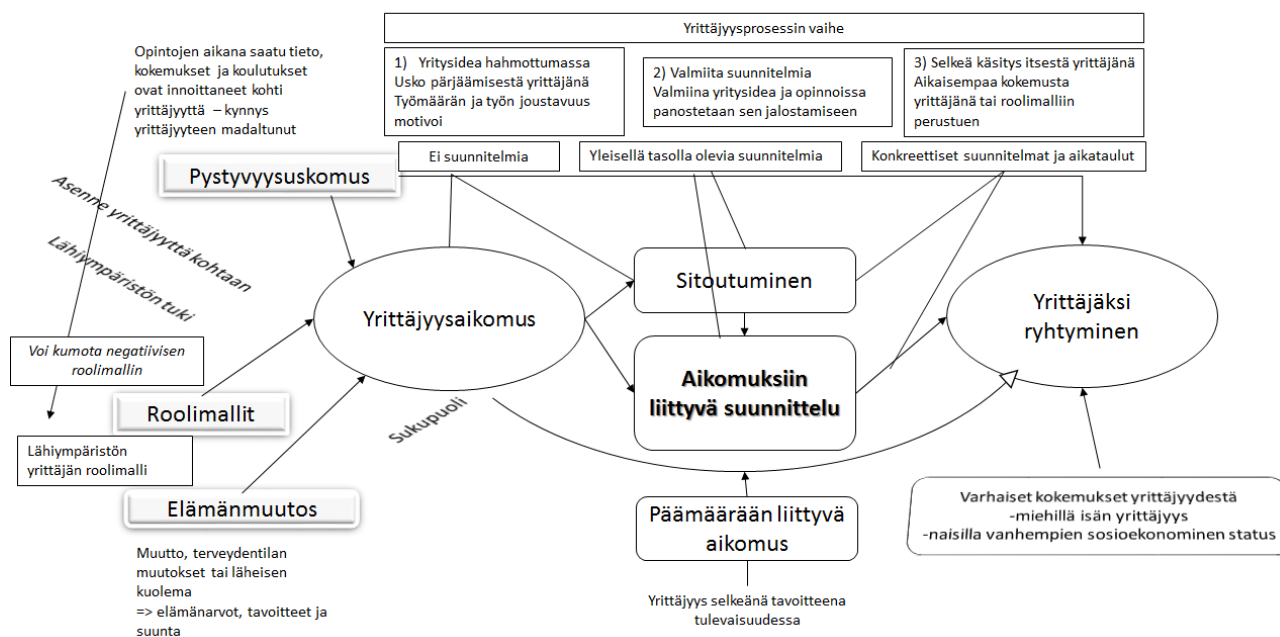
”Suunnitelmani on x ja x opintojen aikana saada kuvaa yrittäjyydestä ja omasta mahdollisesta yrityksestä.” N10

Niillä opiskelijoilla, joilla oli jo valmis yritysidea, oli myös suunnitelmia ja toimenpiteitä mietittynä. Toimenpiteinä yritysideoita eteenpäin viemiseksi ovat opintojen aikana osin harjoitustyönä tehtävät selvitykset, liiketoimintasuunnitelmat, markkinointisuunnitelmat, talouslaskelmat ja sitä kautta yritysideoita testaaminen. Toimenpiteinä mainitaan myös itsensä kehittäminen, yrittäjänä tarvittavien taitojen kehittäminen myös suorittamalla opintoja eri näkökulmista ja laaja-alaisesti, jotta saavutetaan hyvä osaamispaletti yrittäjyyttä ajatellen, yrityskulttuuriin perehtyminen sekä sopivat paikan etsiminen yritykselle.

Opiskelijat, joilla ei ole yritysideoita, ovat suunnitelmissaan eri vaiheessa. Heistä kaksi ilmaisee suunnitelmakseen opiskeluajan hyödyntämisen ajatusten selkiyttämiseen. Toiset kaksi eivät ole ilmaisseet suunnitelmia. Yksi vastaajista vierasti sanaa suunnitelma, ja kertoikin, että ei ole suunnitelmia, mutta ajatuksia kylläkin. Tämä kommentti todentaa ajatuksen ja suunnitelman eroa. Ajatuksia voi olla, mutta vasta kun asetetaan tavoitteellisia merkkipaaluja, ajatukset muuttuvat tavoitteelliseksi suunnitelmaksi.

Kuviossa 2 on sijoitettu aikaisemman tutkimuksen viitekehukseen tässä tutkimuksessa esiin nousseet tekijät yrittäjyysprosessiin vaikuttavista tekijöistä.

Yrittäjyysprosessi – tutkimuksen tulokset

Kuvio 2. Empiiriset tulokset sijoitettuna aikaisempien tutkimusten mukaiseen malliin.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää yrittäjyyttä suunnittelevien naispuolisten ammattikorkeakouluopiskelijoiden yrittäjyysaikeuksia sekä näkemyksiä siitä, mitkä tekijät ovat olleet merkittäviä heidän matkallaan kohti yrittäjyyttä. Ensimmäiseksi voidaan todeta, yrittäjyysaikeukset, pystyvyys toimia yrittäjänä sekä asenteet yrittäjyyttä kohtaan ovat korkeammat kuin muilla ammattikorkeakouluopiskelijoilla keskimäärin. Pystyvyyssuskomuksen kohdalla ero ei kuitenkaan ole suuri ja onkin erityisen tärkeää saada tuettua opiskelijoiden pystyvyyssuskomusta edelleen.

Yrittäjyysaikeuksiin ja matkaan kohti yrittäjyyttä ovat vaikuttaneet eniten opinnot ja niiden antama tuki. Tämä on mielenkiintoinen löytö, koska aiempien tutkimusten mukaan korkeakouluopinnot päinvastoin laskevat yrittäjyysaikeuksia (Joensuu ym. 2014; Fayolle, Gailly & Lassas-Clerc 2005; Henley 2007; Pihkala 2008; Wu & Wu 2008; Nabi, Holden & Walmsey 2010). Voi olla, että vaikka yrittäjyysaikeukset laskevat suurta joukkoa tarkastellessa, kehitys voi olla erilainen yrittäjyydessä jo eteenpäin menneillä opiskelijoilla. Tämä korostaa sitä, kuinka tärkeää korkea-asteella on tunnistaa ne opiskelijat, jotka aidosti haluavat tavoitella yrittäjyysuraa. Heille tarjottavalla tuella ja opintojen räätälöimisellä omaa yritysideaa tukeviksi, on suuri merkitys.

Usein opiskelijat, joilla on jo jonkinlaisia yrittäjyysaikeuksia, hakeutuvat sellaisille opintojaksoille, jossa heillä on mahdollisuus kehittää nimenomaan yrittäjyysvalmiuksiaan sekä osaamistaan yrittäjänä toimimisessa. Tällaisia opintojaksoja onkin syytä sijoittaa opetussuunnitelmiin. Näillä opintojaksoilla vahvistuu erityisesti opiskelijoiden

pystyvyyssuskomus. Asenteisiin voidaan vaikuttaa esimerkiksi tarjoamalla opintojaksoja, joilla ollaan vuorovaikutuksessa yrittäjien ja yritysten kanssa. Mielenkiintoista oli, että opintojen aikana saaduilla tiedoilla ja asennemuutoksella saatetaan jopa kumota negatiivisten roolimallien kielteinen vaikutus yrittäjyysaikomuksiin. Tämä on ollut havaittavissa myös yrittäjyyden opintojaksojen oppimispäiväkirjoista (Sorama 2014).

Aikaisemmasta tutkimuksesta poiketen esiin nousi myös yrittäjyysaikomuksien riippuvuus elämäntilanteesta. Esimerkiksi omistajanvaihdostutkimuksissa on tullut esiin, että joskus yrittäjäksi ryhtyminen saattaa olla hyvinkin nopea prosessi vaikkapa yrittäjävanhemman kuoltua äkillisesti (Varamäki ym. 2013). Myös uudelle paikkakunnalle muutto voi aiheuttaa työnsaantiongelmia ja silloin yrittäjyys nousee lähes ainoaksi vaihtoehdoksi itsensä elättämiseen. Tässä yhteydessä puhutaan usein pakkoyrittäjyydestä. Joka tapauksessa elämänmuutos voi olla merkittävä yrittäjyysaikomuksiin ja toteutuneeseen yrittäjyyteen vaikuttava tekijä.

Toiseksi tavoitteena oli selvittää, millaisia yrittäjyyteen liittyviä suunnittelustrategioita (implementation intention) naisopiskelijoilla on. Tarkemmalla suunnittelulla on todettu olevan merkitys yrittäjäksi ryhtymisessä (Adam & Fayolle 2016), joten opiskelijoiden suunnittelustrategioiden ymmärtäminen ja tukeminen on tärkeää. Tähän voidaan todeta, että opiskelijoiden suunnittelustrategiat olivat hyvin eri tasoisia. Mitä sitoutuneempi opiskelija oli yrittäjäksi ryhtymisessä, sitä selkeämpiä suunnitelmia hänellä oli. Tämä tukee aiempia tutkimustuloksia sen suhteen, että sitoutuminen on myös yksi tärkeä tekijä sekä suunnitelmissa että yrittäjäksi ryhtymisessä ja sen tutkimisessa (Sinclair & Bruce 2009). On huomattava, että yrittäjäksi ryhtyminen on prosessi, joka etenee vähitellen orastavasta kiinnostuksesta kohti sitoutunutta aikomusta ja sitä kautta suunnittelua. Ilman sitoutumista ja tarkempaa suunnittelua yrittäjäksi harvemmin ryhdytään. Pelkkä aikomus ei siis riitä selittämään yrittäjäksi ryhtymistä. Siksi yrittäjyystutkimuksessa onkin jatkossa kiinnitettävä huomiota näihin käsitteisiin, niin kuin mm. Fayolle ja Liñán (2014) toteavat. Toisaalta tällä on myös suuri käytännön implikaatio korkeakouluille: yrittäjyysopetuksessa ja erityisesti niissä toimenpiteissä, joissa yrittäjyydestä kiinnostuneita halutaan tukea, on kiinnitettävä huomiota suunnitelmien tekemiseen ja siinä tukemiseen.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että matka kohti yrittäjyyttä on aina henkilökohtainen, mutta yhteisiä piirteitä voidaan löytää. Ensinnäkin on huomattava, että koulutuksella on suuri vaikutus yrittäjyyteen innostamisessa ja valmiuksien tarjoamisessa. Toiseksi yrittäjyyttä suunnittelevien opiskelijoiden kohdalla on hyvä tarjota tukea konkreettisten toimenpidesuunnitelmien tekemiseen, koska ne vievät yrittäjyyttä selvästi eteenpäin.

Uusi yrittäjäsukupolvi hakee yrittäjyydestä kenties eri asioita kuin vanhempansa. Toisaalta maailma ympärillä tarjoaa aivan erilaisen näkökulman yrittäjyyteen kuin aikaisemmin. Vakituinen työpaikka vieraalla ei enää ole tae pysyvistä työpaikasta. Uusi sukupolvi painottaa työn mielekkyyttä ja itsensä toteuttamista enemmän kuin aikaisemmat sukupolvet. Nuori sukupolvi ei edes halua ensimmäisestä työpaikastaan "eläkevirkaa", vaan etsivät haasteita. Myös työn ja vapaa-ajan painotukset ovat muuttuneet. Yrittäjyyden positiivisena puolena nähdäänkin mahdollisuus itse määrittää työaikoja ja säädellä työn määrää -

haetaan joustavuutta elämäntilanteeseen ja työaikoihin, sekä mahdollisuutta vaikuttaa siihen, miten asioita tehdään. Sukupolvi Z tulee olemaan edellisiäkin sukupolvia yritteliäämpi ja koulutusinstituutioiden onkin syytä varautua haasteisiin, joita tämä sukupolvi tuo tullessaan.

LÄHTEET

Adam, A.-F. & Fayolle, A. 2016. Can implementation intention help to bridge the intention-behaviour gap in the entrepreneurial process? An experimental approach. *The International journal of entrepreneurship and innovation* 17 (2), 80-88.

Adam, A. & Fayolle A. 2015. Bridging the entrepreneurial intention-behaviour gap: The role of commitment and implementation intention. *International Journal of entrepreneurship and small business* 25 (1), 36-54.

Aizzat, M., Noor Hazlina, A. & Chew, E. 2009. Examining a model of entrepreneurial intention among Malaysians using SEM Procedure. *European journal of scientific research* 3 (2), 365-373.

Ajzen, I. 1991. The theory of planned behaviour. *Organizational behavior and human decision processes* 50 (2), 179-211.

Armitage, C. J. & Conner, M. 2001. Efficacy of the theory of planned behaviour: a Meta-analytic Review. *British journal of social psychology* 40, 471-499.

Bagozzi, R., Baumgartner, H. & Yi, Y. 1989. An investigation into the role of intentions as mediators of the attitude-behavior relationship. *Journal of economic psychology* 10, 35-62.

Bandura, A., Adams, N., Hardy, A. & Howells, G. 1980. Test of the generality of self-efficacy theory. *Cognitive therapy and research* 4 (1), 39-66.

Barbosa, S., Fayolle, A. & Lassas-Clerc, N. 2006. Assessing risk perception, self-efficacy, and entrepreneurial attitudes and intentions: Implications for entrepreneurship education. *The Internationalizing Entrepreneurship Education and Training Conference, Sao Paulo, July 9th–12th 2006, Sao Paulo.*

Bosma, N., J. Hessels, V. Schutjens, M. Van Praag, M & I. Verheul 2012. Entrepreneurship and role models. *Journal of economic psychology* 33 (2), 410-424.

Crant, M. 1996. The proactive personality scale as a predictor of entrepreneurial intentions. *Journal of small business management* 34 (3), 42-49.

Engle, R. L., Dimitriadi, N., Gavidia, J. V., Schlaegel, C., Delanoe, S., Alvarado, I., He, X., Buame, S. & Wolff, B. 2010. Entrepreneurial intent. A twelve-country evaluation of Ajzen's model of planned behaviour. *International journal of entrepreneurial research* 16 (1), 35-57.

Fayolle A., Gailly B. & Lassas-Clerc N. 2005. The long-term effect of entrepreneurship teaching programmes on entrepreneurial intention. A paper presented at RENT XIX Conference, Naples, Italy, November 17-18, 2005.

Fayolle, A. & Liñán, F. 2014. The future of research on entrepreneurial intentions. *Journal of business research* 67 (5), 663-666.

Fayolle, A. & Liñán, F. 2013. Entrepreneurial intentions: Literature review and new research perspectives. A paper presented at The 3rd GIKA Annual Conference, 7.-9.7.2013, Valencia, Spain.

Fishbein, M., & Ajzen I. 1975. *Belief, attitude, intention and behavior: an introduction to theory and research*, Reading, MA: Addison-Wesley.

Gelderen, M. van & Jansen, P. 2006. Autonomy as a start-up motive. *Journal of small business and enterprise development* 13, (1), 23-32.

Gollwitzer, P.M. 1993. Goal achievement: the role of intentions. *European review of social psychology* 4 (1), 141–185.

Gollwitzer, P.M. 1999. Implementation intentions: strong effects of simple plans. *American psychologist* 54 (7), 493–503.

Henley, A. 2005. From entrepreneurial aspiration to business start-up: evidence from British longitudinal study. *Academy of Entrepreneurship journal* 10 (1-2).

Henley, A. 2007. Entrepreneurial aspiration and transition into self-employment: evidence from British longitudinal data. *Entrepreneurship & regional development* 19 (3), 253-280.

Ingram, K., Cope J., Harju, B. & Wuench, K. 2000. Applying to graduate school: A test of the theory of planned behavior. *Journal of social behavior and personality* 15 (2), 215-226.

Joensuu, S., Varamäki, E., Viljamaa, A., Heikkilä, T. & Katajavirta, M. 2014.

Yrittäjyysaikomukset, yrittäjyysaikomusten muutos ja näihin vaikuttavat tekijät koulutuksen aikana. [Verkkojulkaisu]. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja A. Tutkimuksia 16. [Viitattu 31.10.2016]. Saatavana:

<http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/74669/A16.pdf?sequence=1>

Joensuu, S., A. Viljamaa, E. Varamäki, E. & E. Tornikoski 2013. Development of entrepreneurial intention in higher education and the effect of gender – a latent growth curve analysis. *Education + Training* 55 (8/9), 781–803.

Kautonen, T., Gelderen, M. van & Fink, M. 2013. Robustness of the theory of planned behavior in predicting entrepreneurial intentions and actions. *Entrepreneurship theory and practice* 39 (3), 655-674.

- Kautonen, T., Gelderen, M. van & Tornikoski, E. 2013. Predicting entrepreneurial behavior: A test of the theory of planned behavior. *Applied economics* 45 (6), 697-707.
- Kolvereid, L. 1996. Prediction of Employment Status Choice Intentions. *Entrepreneurship theory and practice* 21 (1), 47-57.
- Kristiansen, S. & Indarti, N. 2004. Entrepreneurial intention among Indonesian and Norwegian students. *Journal of enterprising culture* 12 (1), 55-78.
- Krueger, N. F. & Carsrud, A. L. 1993. Entrepreneurial intentions: Applying the theory of planned behaviour. *Entrepreneurship and regional development* 5 (4), 315-330.
- Krueger, N., Reilly, M. & Carsrud, A. 2000. Competing models of entrepreneurial intentions. *Journal of business venturing* 15 (2), 411-432.
- Lee, L. Wong, P., Foo, M. & Leung, A. 2011. Entrepreneurial intentions: The influence of organizational and individual factors. *Journal of business venturing* 6, (1), 124-136.
- Liñán, F. 2004. Intention-based models of entrepreneurship education. *Proceedings of International Conference, 4-7 July 2004, Naples, Italy.*
- Liñán, F. & Chen, Y-W. 2009. Development and cross-cultural application of a specific instrument to measure entrepreneurial intentions. *Entrepreneurship theory and practice* 33 (3), 593-617.
- Liñán, F. & Fayolle, A. 2015. A Systematic literature review on entrepreneurial intentions: Citation, thematic analyses, and research agenda. *International entrepreneurship and management journal* 11 (4), 907-933.
- Lope Pihie Z. & Bagheri, A. 2011. Malay secondary school students: Entrepreneurial attitude orientation and entrepreneurial self-efficacy: A descriptive study. *Journal of applied sciences* 11 (2), 316-322.
- Lope, P., Zaidatol, A. & Hassan, H. 2009. Choice of self-employment intention among secondary school students. *The Journal of international social research* 9, (2), 539-549.
- McDonald, S., Gan, B.C., Fraser, S.S, Oke, A. & Anderson A.R. 2015. A review of research methods in entrepreneurship 1985–2013. *International journal of entrepreneurial behavior & research* 21 (3), 291–315.
- Moi, T., Adeline, Y. & Dyana, M. 2011. Young adult responses to entrepreneurial intent. www.researchsworld.com 2 (3), paper 5.
- Nabi, G., Holden, R. & Walmsley, A. 2010. From student to entrepreneur: towards a model of graduate entrepreneurial career-making. *Journal of education and work* 23 (5), 389-415.
- Pihkala, J. 2008 *Ammattikorkeakoulutuksen aikaiset yrittäjäyshintentioiden muutokset. Opetusministeriön julkaisu* 2008: 1.

- Parente, R. & Feola, R. 2013. Entrepreneurial intent and entrepreneurial commitment of young researchers. *International Journal of technology management and sustainable development* 12 (2), 155-166.
- Pihkala, J. 2008. Ammattikorkeakoulutuksen aikaiset yrittäjyysintentioiden muutokset. Opetusministeriön julkaisuja 2008: 1.
- Pruett, M., Shinnar, R., Toney, B., Llopis, F. & Fox, J. 2009. Explaining entrepreneurial intentions of university students: a cross-cultural study. *International Journal of entrepreneurial behaviour & research* 15 (6), 571-594.
- Richards, L. 2005. *Handling qualitative data*. London: Sage.
- Schoon, I. & Duckworth, K. 2012. Who becomes an entrepreneur? Early life experiences as predictors of entrepreneurship. *Developmental psychology* 48 (6), 1719-1726.
- Segal, G., Borgia, D. & Schoenfeld, J. 2005. The motivation to become an entrepreneur. *International Journal of entrepreneurial behavior and research* 11 (1), 42-57.
- Sequeira, J., Mueller, S. & McGee, J. 2007. The influence of social ties and self-efficacy in forming entrepreneurial intentions and motivating nascent behavior. *Journal of developmental entrepreneurship* 12 (3), 275-293.
- Sheeran P. 2002. Intention-behaviour relations: A conceptual and empirical overview. *European review of social psychology* 12 (1), 1-36.
- Sinclair, R. F. & Bruce, R. A. 2009. Determining entrepreneurial commitment in the pre-entrepreneur (summary). *Frontiers of entrepreneurship research* 29 (6), Article 18.
- Siu, W. & Lo, E. 2013. Cultural contingency in the cognitive model of entrepreneurial intention. *Entrepreneurship theory and practice* 37 (2), 147-173.
- Smith, K. G., Gannon, M. J. & Sapienza, H. J. 1998. Selecting methodologies for entrepreneurship research: trade-offs and guidelines. *Entrepreneurship theory and practice* 14 (1), 39-49.
- Sorama, K. 2014. Monialainen opintojakso yrittäjyyden edistämiseen. Conference abstracts 8th Entrepreneurship Education Conference 25th to 26th of September 2014. Vaasan yliopiston julkaisuja. *Selvityksiä ja raportteja* 195, 25-26.
- Swan, W., Chang-Schneider, C. & McClarity, K. 2007. Do people's self-views matter? *American psychologist* 62 (2), 84-94.
- Townsend, D. M., Busenitz, L. W. & Arthurs, J. D. 2010. To start or not to start: outcome and ability expectations in the decision to start a new venture. *Journal of business venturing* 25 (2), 192-202.
- Van Auken, H., Fry, F. & Stephens P. 2006. The influence of role models on entrepreneurial intentions. *Journal of developmental entrepreneurship* 11 (2), 157-167.

Varamäki, E., Tall, J., Viljamaa, A., Sorama, K., Länsiluoto, A., Petäjä, E. & Laitinen, E. K. 2013. Omistajanvaihdos osana liiketoiminnan kehittämistä ja kasvua: tulokset, johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja B. Raportteja ja selvityksiä 76.

Wang, C. & P. Wong 2004. Entrepreneurial interest of university students in Singapore. *Technovation* 24 (2), 161-172.

Wu, S. & Wu, L 2008. The impact of higher education on entrepreneurial intentions of university students in China. *Journal of small business and enterprise development* 15 (4), 640-655.

Zampetakis, L., Kafetsios, K., Bouranta, N., Dewett, T. & Moustakis, V. 2009. On the relationship between emotional intelligence and entrepreneurial attitudes and intentions. *International journal of entrepreneurial behaviour & research* 15 (6), 595-618.

Yordanova, D. & Tarrazon, M-A. 2010. Gender differences in entrepreneurial intentions: evidence from Bulgaria. *Journal of developmental entrepreneurship* 15 (3), 245-261.